Müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin və bütövlükdə xalqımızın yumruq kimi birləşib 30 illik qəzəb hissini Qələbə duyğusuna çevirməsinin ikinci ili tamam olur. Əslində, 44 günlük Vətən müharibəsindən iki il əvvəl Cənab Prezident İlham Əliyevin səsləndirdiyi "Qarabağ tarixi, əzəli Azərbaycan torpağıdır", "Qarabağ Azərbaycandır və nida" fikri dövlət başçısının dəyişməz mövqeyi, prinsipiallığı ilə yanaşı, qələbənin uzaqda olmaması ilə bağlı verdiyi müjdə idi.

İşğaldan azad edilən bütün ərazilərdə Azərbaycan işığı yanır

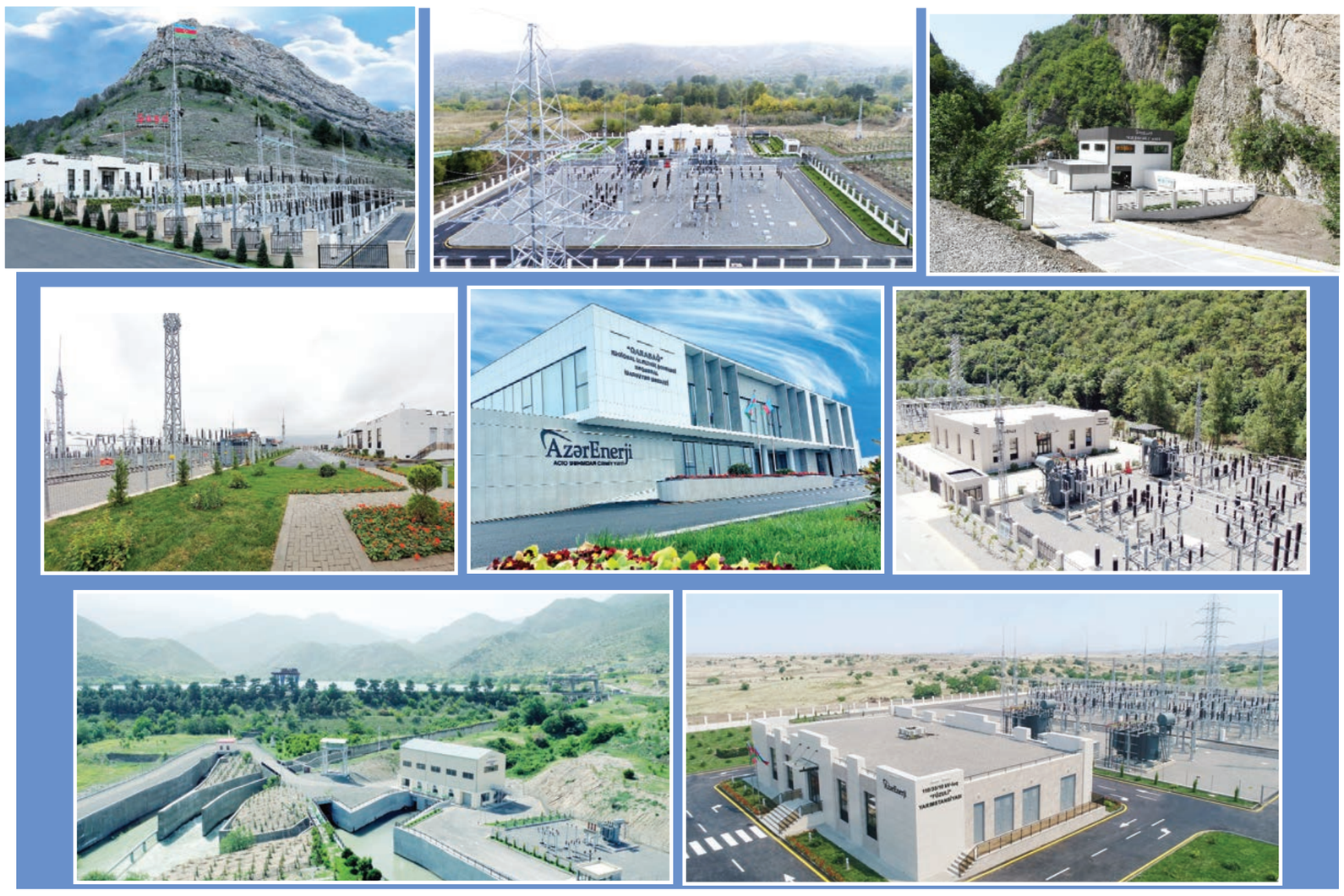

İllər ərzində iqtisadiyyat, sənaye, enerji sektoru və digər sahələrlə yanaşı, müdafiə sənayesinin dinamik inkişafı addım-addım bizi qələbəyə yaxınlaşdırırdı. Nəhayət, gözlənilən an yetişdi və "dəmir yumruq" sıxıldı. 44 gün ərzində "dəmir yumruq" döyüş meydanında düşmənin başına, yeri gələndə diplomatiya arenasında masaya çırpıldı. Nəticədə düşmənin kapitulyasiya aktını imzalamaqdan başqa yolu qalmadı. Bir çox rayonlar silah gücünə azad edildiyi halda, Kəlbəcər və Laçın kimi təbii istehkamlardan, Ağdam kimi hər qarışı minalanan ərazilərdən ibarət rayonlar məhz "dəmir yumruğ"un qorxusundan ən qısa vaxtda təhvil verildi. O "dəmir yumruğ"un ki, düşmənin qorxulu yuxularıydı və onun zəhmi bu ilin 26 avqustunda Laçın şəhəri, Zabux və Sus kəndlərini də təhvil verməyə düşməni məcbur etdi.

Ötən iki ildə zəfər sevincini xalqımız Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun quruculuq və dirçəliş sevinci ilə paralel yaşayır. Cənab Prezidentin sistemli və düşünülmüş strategiyasına uyğun olaraq işğaldan azad edilən ərazilər ən müasir və dördüncü sənaye inqilabının axınına uyğun olaraq yenidən qurulur. Təbii ki, bu inkişaf və quruculuq işlərində energetiklərin də üzərinə böyük məsuliyyət düşür. Cənab Prezident demişkən, "hər bir ölkənin iqtisadiyyatı, inkişafı üçün elektroenergetika sahəsi başlıca rol oynayır və bu sahə inkişaf etməsə, heç bir başqa sahə inkişaf edə bilməz". Məhz buna görə də iki il ərzində cənab Prezidentin qarşıya qoyduğu hədəflərə çatmaq üçün "AzərEnerji" ASC tərəfindən işğaldan azad edilmiş ərazilərin ən qısa müddətdə Azərbaycanın ümumi enerjisisteminə qoşulması, dayanıqlı və fasiləsiz enerji ilə təchiz edilməsi, nəhayət, həmin rayonlarda yeni generasiya mənbələrinin yaradılması istiqamətində böyük həcmli işlər görülüb və görülməkdədir.

Cənab Prezidentin tapşırığı ilə 2020-ci ilin noyabrından başlayaraq azad olunmuş ərazilərdə tikinti-quruculuq işlərinə start verilib. Əslində elə müharibə gedən ərəfədə enerji obyektlərinin inşası ilə bağlı layihələndirilmə işləri aparılmışdı. Nəticədə müharibənin bitməsindən cəmi üç ay sonra, 2021-ci ilin fevral ayında ermənilər tərəfindən tamamilə dağıdılan, döyüşlər zamanı mərmi yağışı altında qalan Laçındakı 8 meqavat gücündə "Güləbird" Su-Elektrik Stansiyası yenidən qurularaq istismara verildi. Bununla da cənab Prezident İlham Əliyevin, birinci xanım Mehriban Əliyevanın, qızları Leyla Əliyevanın iştirakı ilə işğaldan azad edilən ərazilərdə ilk infrastruktur layihəsinin açılışı oldu. Energetiklər tək Güləbird istiqamətində deyil, ən qısa vaxtda Qarabağın hər tərəfini nura qərq etməkdə israrlı idilər. Məhz buna görə də 2020-ci il dekabrın 24-də Şuşada yarımstansiyanın tikinti işlərinə başlanıldı. Hədəf Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı olan Şuşanı Azərbaycanın ümumi enerjisisteminə qoşmaq, dayanıqlı və fasiləsiz enerji ilə təchiz etmək idi. Bunun üçün isə paralel olaraq qovşaq yarımstansiyasına çevriləcək Füzulidəki "Şükürbəyli" yarımstansiyası genişləndirilərək tam yenidən qurulmalı, "Şükürbəyli" yarımstansiyasından Şuşaya çətin dağlıq, meşəlik relyefdə, ağır iqlim şəraiti olmasına baxmayaraq, 75 km məsafədə 110 kV-luq ikidövrəli ötürmə xətti çəkilməli və nəhayət 110/35/10 kV-luq rəqəmsal "Şuşa" yarımstansiyası tikilməli idi. Nəticədə rekord müddətdə, 73 gün ərzində 75 km məsafədə Şuşaya ikidövrəli olmaqla, 110 kV-luq ötürmə xətti çəkildi. 2021-ci il may ayının 12-də isə cənab Prezident İlham Əliyevin, birinci xanım Mehriban Əliyevanın, qızları Leyla və Arzu Əliyevaların iştirakı ilə "Şuşa" yarımstansiyası işə salınaraq Şuşada daimi işığımız yandırıldı.

Bundan cəmi bir ay sonra 14 iyun tarixində Füzuli şəhərində "AzərEnerji" tərəfindən yeni tikilən 110/35/10 kV-luq "Füzuli" yarımstansiyasının açılışı oldu. Bu, cənab Prezident İlham Əliyevin və birinci xanım Mehriban Əliyevanın iştirakı ilə Füzuli şəhərində istismara verilən ilk obyekt oldu.

Həmçinin işğaldan azad edilən ərazilərin böyük hissəsini mənbə olaraq elektrik enerjisi ilə qidalandıran və genişləndirilərək tam yenidən qurulan "Şükürbəyli" qovşaq yarımstansiyasını cənab Prezident məsafədən idarə olunan SCADA dispetçer idarəetmə sistemi vasitəsilə işə saldı.

Paralel olaraq 2021-ci ilin soyuq yanvar ayından başlayaraq Daşkəsəndən Kəlbəcərə sıldırımlı relyefdə, 3500 metr yüksəklikdəki Murov dağını aşmaqla 70 km məsafədə 110 kV-luq ikidövrəli ötürmə xətti çəkilir və Kəlbəcərdə 110/35/10 kV-luq "Kəlbəcər" yarımstansiyası tikilirdi. Nəhayət işlər başa çatdı. Cənab Prezident İlham Əliyevin və birinci xanım Mehriban Əliyevanın iştirakı ilə 16 avqust tarixində 29 ildən sonra Kəlbəcərdə öz işığımız yandırıldı.

2021-ci il oktyabrın 3-də Suqovuşanın işğaldan azad olunmasının bir illiyi tamam olan gün "AzərEnerji" tərəfindən tam yenidən qurulan, ümumi gücü 7,8 meqavat olan "Suqovuşan-1" və "Suqovuşan-2" Kiçik Su-Elektrik stansiyalarının açılışı oldu. Bundan bir gün sonra 4 oktyabrda Cəbrayılın işğaldan azad olunmasının bir illiyində 110/35/10 kV-luq "Cəbrayıl" yarımstansiyası istismara verildi.

2021-ci il oktyabrın 20-də yeni tikilən 110/35/10 kV-luq "Zəngilan" yarımstansiyasının, 25 oktyabrda isə "Qubadlı" yarımstansiyasının cənab Prezidentin iştirakı ilə açılışı oldu. Buna qədər isə yeni tikilən "Cəbrayıl", "Qubadlı" və "Zəngilan" yarımstansiyalarını qidalandırmaq üçün Füzulidəki "Şükürbəyli" yarımstansiyasından - minalanmış ərazilərdən, çətin dağlıq, təpəlik relyefdən keçməklə, 109 km məsafədə ikidövrəli olmaqla, 110 kV-luq ötürmə xətti çəkilmişdi.

Energetiklərin başqa bir hədəfi ərazisi demək olar tamamilə minalanmış Ağdam şəhəri idi. 2021-ci ildən başlayaraq "Xındırıstan" yarımstansiyasından hər tərəfi minalanmış Ağdama 35 km məsafədə ikidövrəli 110 kV-luq ötürmə xətti çəkilməyə və iki yerdə 110/35/10 kV-luq "Ağdam-1", "Ağdam-2" yarımstansiyalarının, o cümlədən Qarabağın Regional Rəqəmsal İdarəetmə Mərkəzinin tikintisinə başlanıldı və 13 fevral 2022-ci ildə cənab Prezident İlham Əliyevin və birinci xanım Mehriban Əliyevanın iştirakı ilə hər üç obyektin açılışı oldu.

2022-ci il mayın 26-da isə Azərbaycan-Türkiyə-Avropa ölkələrarası beynəlxalq enerji layihəsi çərçivəsində 330 kV-luq "Cəbrayıl" Enerji Qovşağının təməli qoyuldu. Oktyabr ayında isə ölkə rəhbərliyi 330 kV-luq "Cəbrayıl" Qovşaq Yarımstansiyasında tikintinin gedişatı ilə tanış oldu.

26 iyun 2022-ci ildə 4,4 meqavat gücündə "Kəlbəcər-1" Kiçik Su-Elektrik Stansiyası yenidən qurulduqdan sonra rayonda ilk istehsal obyekti olaraq istismara verildi. Bu stansiyadan başqa cənab Prezident Kəlbəcərdə 5 yerdə yenidən qurulan 8,33 meqavat gücündə "Çıraq-1", 3,6 meqavat gücündə "Çıraq-2", 6,33 meqavat gücündə "Qamışlı", 5,3 meqavat gücündə "Soyuqbulaq" və 3,4 meqavat gücündə "Meydan" Kiçik Su-Elektrik stansiyalarında, o cümlədən Laçın rayonunda tikilən 110/35/10 kV-luq "Qorçu" yarımstansiyası və ikidövrəli 110 kV-luq "Kəlbəcər-Laçın" ötürmə xəttinin inşası ilə tanış oldu.

Nəhayət, 26 avqust 2022-ci il tarixdə Laçın şəhəri, Zabux və Sus kəndləri Azərbaycan tərəfə təhvil verilən gün "AzərEnerji"nin texnika və mal-materialla dolu kalonu əraziyə daxil oldu və cəmi 4 gün ərzində görülən işlər nəticəsində sözügedən ərazilərə Azərbaycan işığı verildi. 21 sentyabr tarixində isə cənab Prezidentin iştirakı ilə "Laçın" Qovşaq Yarımstansiyasının təməli qoyuldu.

Beləliklə, bu günə kimi "AzərEnerji" tərəfindən işğaldan azad edilən ərazilərdə 400 km-dən artıq ikidövrəli olmaqla, fiberoptik kabellə təchiz edilən 110 kV-luq ötürmə xətti çəkilib. Ümumilikdə, 22 enerji obyekti üzrə 4 su-elektrik stansiyası, 10 rəqəmsal yarımstansiya və 1 Regional Rəqəmsal İdarəetmə Mərkəzi tikilərək istismara verilib. 5 yerdə kiçik su-elektrik stansiyası və 3 yerdə yarımstansiyanın tikintisi davam edir və yaxın aylarda başa çatacaq.

Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda tikilən bütün enerji obyektləri rəqəmsallaşdırılıb. Burada qəzaların vaxtından əvvəl aradan qaldırılması, proseslərin idarə edilməsi, açılıb-qoşulma əməliyyatları avtomatlaşdırılıb və bir sözlə, işlər dördüncü sənaye inqilabına uyğun şəkildə rəqəmsal enerjisistem konsepsiyasına uyğun olaraq həyata keçirilib.

30 illik həsrətdən sonra bu gün işğaldan azad edilən bütün ərazilərdə artıq Azərbaycan işığı yanır.

Qeyd edim ki, işğaldan azad edilən ərazilərlə paralel olaraq, enerjisistemdə yenidənqurma, bərpa və modernləşdirmə prosesi uğurla davam etdirilir. Cənab Pezident İlham Əliyev ölkə iqtisadiyyatının digər sahələrinə olduğu kimi, elektroenergetika sisteminin inkişafına da xüsusi diqqət və qayğı göstərir. Bu diqqət və qayğının nəticəsidir ki, ölkənin hər bir regionunda əhalinin dayanıqlı və fasiləsiz enerji ilə təminatı üçün qabaqcıl texnoloji avadanlıqlardan istifadə olunmaqla irihəcmli layihələr həyata keçirilir. Elektroenergetika sisteminin yenilənməsi, müasir tipli elektrik stansiyaların tikintisi reallaşdırılır. Bu da ölkədə yeni generasiya güclərinin artım dinamikasına yeni töhfələr verir. Prezident İlham Əliyevin enerjisistemdə yürütdüyü strateji xətt Azərbaycanın bu gün dünya ölkələri arasında qabaqcıl yerlərdən birini tutmasına imkan yaradıb. Artıq Azərbaycan iqtisadi baxımdan bölgənin dinamik və sürətli inkişaf edən ölkəsi kimi region dövlətlərinin etibarlı tərəfdaşına çevrilib.

Qəbul edilən müxtəlif dövlət proqramları çərçivəsində bir çox layihələr icra olunub. O cümlədən "Azərenerji" Açıq Səhmdar Cəmiyyəti tərəfindən hazırlanan və dövlət başçısı tərəfindən qəbul edilən "Reabilitasiya Proqramı" çərçivəsində enerji sistemində təxirəsalınmaz tədbirlər həyata keçirilib. "İtirilmiş güc"lərin bərpa olunmasında, ixrac potensialının artırılmasında mühüm addımlar atılıb. Bundan əlavə, inkişaf mərhələlərindən ibarət 2019-2024-cü illər üzrə "Master Plan" hazırlanaraq təsdiq edilib. Bu sırada "Qarabağ Enerji Təchizatı Strategiyası" layihəsi xüsusi önəm kəsb edir.

Enerji sistemində etibarlılığın artırılması məqsədilə "Azərbaycan" İES-in hər biri ayrıca elektrik stansiyası statusunda olan 8 enerji bloku yenidən qurularaq 600 MVt-dək yük bərpa edilib. Bu stansiyanın ömrü ən azı 20 il uzadılıb. Cənubi Qafqazın ən böyük istilik elektrik stansiyasının 500 və 330 kV-luq yarımstansiyaları tamamilə yenidən qurulub.

Həmçinin iri layihələrdən 385 meqavatlıq "Qobu" Elektrik Stansiyasının və 1000 meqavat yükötürmə gücündə olan 330 kV-luq "Qobu" yarımstansiyasının, o cümlədən 400 meqavatlıq "Şimal-2" Elektrik Stansiyasının istismara verilməsi böyük əhəmiyyət kəsb edir. Xəzər dənizində suyun səviyyəsinin aşağı düşməsi ilə əlaqədar "Sumqayıt" Elektrik Stansiyasının dayanma təhlükəsinin qarşısını almaq məqsədilə MDB məkanında ilk dəfə olaraq estakada su nasos stansiyasının tikintisi başa çatıb. Eyni tipli layihə hazırda "Şimal" Elektrik Stansiyasında da icra olunur.

Prezident İlham Əliyevin 25 oktyabr 2022-ci ildə imzaladığı sərəncama uyğun olaraq, Cənubi Qafqazın ən böyük istilik elektrik stansiyası sayılan Mingəçevirdəki "Azərbaycan" İstilik Elektrik Stansiyasının ərazisində "AzərEnerji" tərəfindən əlavə 1280 meqavat istehsal gücündə yeni generasiya mənbəyi yaradılacaq.

"Azərbaycan" İES-in mövcud 7-ci və 8-ci enerji bloklarının 30 il müddətinə zəmanətli əsaslarla təmir edilən buxar turbinləri ilə 1280 meqavatlıq yeni stansiyanın əlaqələndirilməsi nəticəsində ümumi güc 1880 meqavat təşkil edəcək ki, bu da 1 kilovat-saat elektrik enerjisinin istehsalına sərf edilən şərti yanacağın 335 qramdan 225 qrama endirilməklə və hər kilovat-saatda 110 qram şərti yanacağı azaltmaqla ildə 800 milyon kub qaza qənaət olunmasına gətirib çıxaracaq.

Bu isə o deməkdir ki, yeni stansiyaya qoyulan investisiya maksimum 6 ilə geri qayıdacaq. Eyni zamanda yüksək effektivliyə malik generasiya kompleksinin formalaşdırılması ilə faydalı iş əmsalı 18 faiz artırılaraq 56 faizə çatdırılacaq və illik istehsal 12,5 milyard kilovat saat təşkil edəcək.

Yeni stansiyanın yaradılması ölkənin enerji dayanıqlılığının təmin olunması, əlavə generasiya güclərinin yaradılması, enerji tələbatının qarşılanması, ixrac imkanlarının artırılması, ətraf mühitin qorunması, elektrik enerjisinin istehsalında təbii qaza qənaət edilməsi, iqlim dəyişiklikləri ilə bağlı baş verən kataklizmlərin qarşısının alınması və regionda yeni iş yerlərinin açılması baxımından xüsusi əhəmiyyətə malikdir.

Bu gün cənab Prezidentin uzaqgörən və sistemli enerji strategiyasına uyğun olaraq işğaldan azad edilən ərazilər də daxil olmaqla ölkəmiz nəinki Cənubi Qafqazın, bütövlükdə regionun qabaqcıl enerji dövlətinə çevrilib.

İşığımız gur, zəfərimiz bol, enerjimiz daimi olsun!

Baba RZAYEV,
"AzərEnerji" ASC-nin rəhbəri